

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУ ГІДРОБІОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
ГІДРОЕКОЛОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРАЗИТОЛОГІВ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ – 2019

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Житомир – 2019

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №3 від 29 березня 2019 року)*

Рецензенти:

Орест Михайлович Арсан – доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу екотоксикології Інституту гідробіології НАН України;
Світлана Вікторівна Гордійчук – кандидат біологічних наук, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін, проректор з навчальної роботи Житомирського медичного інституту;
Ірина Дмитрівна Бойчук – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи Житомирського базового фармацевтичного коледжу імені Г.С. Протасовича;

Біологічні дослідження – 2019: Збірник праць. – Житомир: «Полісся», 2019. – 436 с.

У збірнику подаються нові результати теоретичних, прикладних та науково-методичних досліджень вчених із широкого спектру біологічних проблем. Видання розраховане на студентів, аспірантів та викладачів.

Редакційна колегія:

- **Киричук Галина Євгенівна** – ректор ЖДУ імені Івана Франка, д.б.н., проф. (голова);
- **Афанасьєв Сергій Олександрович** – директор Інституту гідробіології НАНУ, д.б.н., проф., (співголова);
- **Акімов Ігор Андрійович** – директор Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАНУ, чл.-кор. НАНУ, д.б.н. (співголова);
- **Сейко Наталія Андріївна** – проректор з наукової роботи ЖДУ імені Івана Франка, д.п.н., проф.;
- **Романенко Віктор Дмитрович** – академік НАНУ, д.б.н. Інституту гідробіології НАНУ;
- **Юришинець Володимир Іванович** – заступник директора Інституту гідробіології НАНУ з наукової роботи, д.б.н.;
- **Корнійчук Наталія Миколаївна** – проректор з навчальної роботи ЖДУ імені Івана Франка, к.б.н., доц.;
- **Грубінко Василь Васильович** – зав.кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка, д.б.н., проф.;
- **Межжерін Сергій Віталійович** – зав.відділом еволюційно-генетичних основ систематики Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАНУ, д.б.н., проф.;
- **Романенко Олександр Вікторович** – зав.кафедри біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, чл.-кор. НАНУ, д.б.н., проф.;
- **Корнюшин Вадим Васильович** – гол.н.с. відділу паразитології Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАНУ, д.б.н., проф.;
- **Шелюк Юлія Святославівна** – завідувач кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, к.б.н., доц.;
- **Стадниченко Агнеса Полікарпівна** – зав.кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, д.б.н., проф.;
- **Гарбар Олександр Васильович** – зав.кафедри екології та природокористування ЖДУ імені Івана Франка, д.б.н.;
- **Крот Юрій Григорович** – пр.н.с. відділу екологічної фізіології водяних тварин Інституту гідробіології НАН України, к.б.н.;
- **Вискушенко Дмитро Андрійович** – декан природничого факультету ЖДУ імені Івана Франка, к.б.н., доц.;
- **Константиненко Людмила Анатоліївна** – доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, к.б.н., доц.;
- **Пацюк Марина Костянтинівна** – доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, к.б.н., доц.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, власних імен та інші відомості відповідають автори публікацій.

Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

А.М.Коньков

Херсонський державний університет, вул. Університетська (40 років Жовтня),
27, 73000, Україна

Знаменитий швейцарський лікар, алхімік, натурфілософ Філіп Ауреол Теофраст Бомбаст фон Гогенгейм, більш відомий як Парацельс, народився у 1493 році у місті Айнзідельн в сім'ї лікаря.

У дитинстві і юнацькі роки отримав чудову на ті часи сімейну освіту в галузі медицини і філософії. У 16 років, оволодівши знаннями з основ терапії, хірургії та алхімії, Парацельс покинув батьківський дім і поїхав навчатися до Базельського університету. Потім навчався в Германії в місті Вюрцбург у абата Йогана Тритемія, одного з найяскравіших прихильників магії, алхімії та астрології. Свою університетську освіту Парацельс закінчив в Італії у місті Ферраре, де був удостоєний ступеня доктора медицини. Крім занять медициною та алхімією, Парацельс був ще і завзятим мандрівником. Перебуваючи в чисельних подорожах, він відвідував європейські університети, брав участь в якості медика у військових діях. За своє не дуже тривале життя Парацельс відвідав Францію, Англію, Шотландію; побував у Португалії, Іспанії, Скандинавських країнах, на Аппенінах. Є також свідчення, на жаль, оскаржувані, що йому пощастило побачити Північну Африку, Палестину, Константинопіль і Росію.

Саме до цього періоду, починаючи з 1517 року, відноситься зародження і формування лікувальної доктрини Парацельса, «яка за усіма параметрами випадала з «правильних прийомів лікування» того часу» [1]. Блискучу характеристику цьому напряму наукової діяльності Парацельса дав видатний російський публіцист-революціонер, письменник, педагог і філософ А.І. Герцен. На його думку цей знаменитий швейцарець був «першим професором хімії від створення світу». Обґрунтуванням для такої схвальної думки стало глибоке, систематичне вивчення Парацельсом лікувальної дії різних хімічних елементів і їх сполук, що в результаті сприяло зближенню хімії та медицини. У пояснення цього достовірно встановленого факту сучасні дослідники творчих набутоків Парацельса наводять дані про те, що найважливішою обставиною, що відрізняла його наукову діяльність, стало те, що він виділяв хімічним шляхом лікувальні інгредієнти з рослин і застосовував їх у вигляді настоянок, екстрактів та еліксирів. Більш того, йому належить пріоритет у розробці технологій отримання ліків і їх дозування, а також застосування металів і мінералів у лікарській практиці.

Аналізуючи біографію і творчий доробок Парацельса, неважко переконатись, що він був палким прихильником використання ідей аюрведи як найважливішої системи давньоіндійської медицини. Згідно з лікувальною доктриною Давньої Індії усе в природі є ліками. Причому, кожне з них, подібно до людини, має «душу», і завдання лікаря полягає в тому, щоб відшукати її у ліках, вилучити і звернути на користь стражденним пацієнтам. Основними ліками, що використовували давні індуси були рослинні препарати, а також

мінерали і метали. Історія і способи використання їх, судячи з усього, Парацельсу були добре відомі [1].

На жаль, сучасні дослідники життя і наукової творчості Парацельса у своїй більшості відстоюють висновок, відповідно до якого, його медична діяльність несе в собі чіткі ознаки містики і метафізичності. Свідомо, чи не відаючи, усе створене Парацельсом здається таким авторам як проста сукупність більш чи менш значущих наукових та інших подій, що сталися в житті цього гіганта медичної науки. Однак, відомий російський історик медицини і спеціаліст з сучасних системних технологій оцінки здоров'я С.Ярилов вважає, що ця роль і заслуги стають очевидними, якщо визнати, що Парацельс на певному відрізку світової історії став ідейним борцем з медициною пізнього середньовіччя. Дійсно, історія медичної науки протягом багатьох століть була ареною боротьби двох ідейних напрямів і моделей розвитку. У цій боротьбі Парацельс виступав як прихильник аюрведичного підходу у поясненні походження людини та відстоював ідею і принципи профілактичної моделі медицини. З позицій вчення аюрведи людина від самого початку є невидимою, оскільки, як і весь оточуючий світ, є творінням невидимих сил природи. Звичайно, відстоюючи подібну концепцію, її прихильники не виявляли особливого інтересу до анатомії та фізіології як наук, що вивчають структуру і функцію людського організму. При цьому наукові інтереси прихильників аюрведичного, східного напрямку в розвитку медицини торкалися в основному питань збереження здоров'я і продовження періоду молодості людського життя.

Будучи європейцем-західником, Парацельс, тим не менш, усе своє життя твердо і послідовно відстоював ідеї аюрведи, що складають основу східної моделі медицини. Саме в цьому і полягають його основна роль і заслуги в історії медичної науки.

Другий напрямок в історії медицини – західний. Цей напрям можна пов'язати з іменами Гіппократа та Галена. У своїй медичній практиці вони, звичайно, використовували окремі доробки східної медицини, але в цілому західна модель фокусувалась на поглибленому вивченні питань анатомії, фізіології, діагностики та лікування хвороб. Питання профілактики захворювань, представники західної моделі у своїх працях практично завжди намагались обійти.

У той же час, Парацельс, будучи переконливим прибічником східної моделі медицини, присвятив своє життя створенню і використанню препаратів, що дозволяють зберегти молодість і здоров'я.

Помер великий вчений у 1541 році у місті Зальцбург (Австрія).

Література

1. Ярилов С. Новая медицина: история, теория, практика / С.Ярилов. – Saarbrücken, Deutschland: Lampert Academic Publishing. – 2012. – 508 с.